

שיעור לפרשת צו

הכנה ודברי חיזוק לימי הפורים

בסייעתא דשמיא, נמצאים אנו סמוך ונראה לפני חג הפורים, על כן נשתדל קצת להתבונן בעניני התעוררות השייכים לקדושת הימים, כפי המבואר בספר היקר 'באר החיים', מיסודו של הרב הצדיק רבי אלימלך בידרמן שליט"א, ה' יאריך ימיו בטוב ושנותיו בנעימים.

תענית אסתר – מסר של תפילה

הנה מנהג צום 'תענית אסתר', אשר קבעו לנו חכמים להתענות בו ביום י"ג אדר, שונה במהותו משאר צומות הנזכרים בפסוק, שכן הללו נתקנו כהבעת צער על החורבן, מה שאין כן צום זה אינו ענין לצער, אלא אדרבה להראות סיבת התשועה, שהכל בא בכח תפילה וזעקה. כמו שכתב המשנה ברורה (תרפו ס"ק ב) בטעם התענית: "כי בימי מרדכי ואסתר נקהלו ביום י"ג באדר להלחם ולעמוד על נפשם, והיו צריכין לבקש רחמים ותחנונים שיעזרם ד' להנקם מאויביהם, ומצינו כשהיו ביום מלחמה שהיו מתענין, שכן אמרו רבותנו ז"ל שמשנה רבנו ע"ה ביום שנלחם עם עמלק היה מתענה, ואם כן בודאי גם בימי מרדכי היו מתענים באותו יום, ולכן נהגו כל ישראל להתענות בי"ג באדר, ונקרא תענית אסתר, כדי לזכור שה' יתברך רואה ושומע כל איש בעת צרתו כאשר יתענה וישוב אל ד' בכל לבבו, כמו שעשה בימים ההם". זאת אומרת, שטעם התענית הוא להשריש את ענין התפילה בלבבות בני ישראל, שידעו נאמנה שבכל דור ודור הקב"ה שומע את תפילת עמו ישראל ברחמים.

גם תפילה בלא כונה – אינה שבה ריקם

והנה פעמים רבות השטן מחליש את האדם הבא להתפלל, סונט בו: למה לך להתפלל? הרי בין כה ובין כה לא יעלה בידך להתפלל בכונה, ודאי יכנסו במוחך כל מיני מחשבות טורדות, ואם כן מה לך ולתפילה?

אבל כדרכו, היצר הרע מטעה את האדם, והאמת היא שכל אחד צריך לעשות בענין התפילה את אשר בכוחו, ועל כל פנים עצם הדבר שמוציא בשפתיו, גם אם לא יצאו המילים בכונה, יש לזה מעלה ותועלת בפני עצמה, אולם בודאי אין ערוך למעלת תפילה בכונה, להכרית את כל המשטינים, ולהיות רצויה ומובלת לפניו יתברך, אך גם תפילה בלא כונה פועלת.

ועיין מה שבאר הגר"א (תוס' מעשה רב יב; כתר ראש כב, כג) פשר המאמר המובא בספרים הקדושים: "תפילה בלא כונה כגוף בלא נשמה". דהיינו שכשבית המקדש היה קיים, ניתנה לישראל עבודת הקרבנות, והיום את מקום הקרבנות – החליפה עבודת התפילה. אזי כידוע ישנן דרגות בקרבנות, קרבן עני - סולת, דבר שאין בו רוח חיים, אבל העשיר מביא דבר שיש בו רוח חיים, בעלי חיים מן הבקר ומן הצאן וכו'. וכך גם בתפילות קיימת הבחינה הזו, מה שאדם מוציא בפיו, זהו דוגמת הקרבת הקרבן הגשמי, אולם הכונה – היא החיות של התפילה. ממילא המתפלל בלא כונה, הרי זה כגוף בלי נשמה, תפילתו נחשבת כקרבן מנחה שאין בו רוח חיים, בחינה של עני בלא דעת. אבל המתפלל בכונה – כאילו מביא קרבן מן הבהמה, קרבן עשיר – ואין עשיר אלא בדעת.

נמצאת למד שגם תפילה בלי כונה, על כל פנים דינה כקרבן עני, וזה חשוב בפני עצמו, ובפרט שכלפי קרבן עני אמרו רבותינו (מנחות קי, א): 'אחד המרבה ואחד הממעט, ובלבד שיכוון את לבו לשמים'¹, וממילא אל יתבהל אדם מכך שתפילתו שלא בכונה, אלא ימשיך ויתפלל וסוף הכונה לבוא בע"ה.

והגאון רבי חיים ברנד זצ"ל, הביא לכך ראייה נפלאה, ממה שפסק מרן השולחן ערוך (ק"ז, א) גבי הזכרת הגשמים, אם אמר 'ותן טל ומטר' בימות החמה - מחזירים אותו, והטעם מבואר בבית יוסף, שנראה כמקלל בכך שמזכיר גשמים בימות החמה, וזהו סימן קללה. יתר על כן, מובא בבאר היטב (אות ז) בשם הלכות קטנות, שאם טעה בתפלת שבת, והתחיל ב'אתה חונן' ולאחר ברכת השנים נזכר שהוא שבת, אם בנוסף לכך היה זה בימות החמה ושאל מטר - חוזר על תפילת חול עד שיאמר ברכת השנים כתיקונה, כדי לתקן את הקללה שיצאה מפיו, ורק אז יחזור להתפלל תפילת שבת.

ולכאורה, הרי מי שטועה ומזכיר גשמים בימות החמה, ניתן לומר בביטחה שאינו מכויין, אלא מתפלל כמתעסק בעלמא, ובפרט אם טעה טעות שכזאת, התפלל 'ותן טל ומטר', ועוד בשבת... מצוי הוא בשבת של ק"ץ, והתפלל כמו יום חול בחורף, אין זה אלא שלא התכוון כלל במה שהוציא מפיו, ועדיין כל כך חוששים למה שהזכיר לשון קללה, עד כדי שחוזר לתקן, ואפילו בשבת שאין שום משמעות לתפילת החזרה, מלבד ענין התיקון, ללמדך מהו הכח של יהודי בשעה שהוא מתפלל, שאפילו בלא כונה ישנה משמעות אדירה למילותיו.

להסיר קטרוג מימי הפורים

ובספר הנורא 'מגיד מישורים' (ויקהל מהדו"ק), באר פי מטרות התענית וההתנזרות מדברי מאכל קדם פורים, היא להראות שכל אכילתנו ביום הפורים – אינה, חס ושלום, להשלים תאוות היצר, אלא לעשות רצון קוננו, וזו לשונן הקדושה:

"הלא לך למנדע, פי בימי הפורים ובלייל פסח, מתר לשותות כל יין שירצה האדם, ולהתענג ולהתפנק. אלא ש"מ וחיובא בישא – דרפם להכניס שמחה בלבבות בני אדם, ולתת בלבם לאכל ולשתות, ואחרי כן עולה ומשטין. וזהו סוד התענית שמתענים בייג באדר, והוא להכניע פחו מלהשטין. וזהו סוד גם כן שמתענין הבכורות בערב פסח, והטעם מפני שישאל חבבים לשותות ארבע פוסות בלייל פסח, וכדי שלא ישטינו עליהם ס"מ ונחש, נוהגים להתענות בערב פסח להכניע פחם, ולהורות קשישאראל שמחים ושותים בנמים אלו – אינו, חס ושלום, להשלים תאוות היצר הרע אלא לעבודת קוננו, שהרי הם מקדימים להתענות קדם לכן להכניע תאוות היצר הרע".

עוד אמר בזה רבי יצחק איזיק חבר (בספר "באר יצחק") דאיתא בספרי המקבלים שפורים הוא כפורים [ע"פ תקוני זהר (תקוני כא) 'פורים אתקריאת על שם יום הכפורים'], דהינו שיש קשר ושיכות בין אלו שני הימים הקדושים להדדי, אמנם עבודת יום הכפורים היא להגיע לקרבת אלקים מתוך צום ותענית פמלאכי השרת, ולעמטה בעבודת הפורים – יכול האדם להשיג אותה דבקות ממש מתוך אכילה ושתיה, פי בפורים גם הגשמיות מתקדשת וזוכה לעלוי.

¹ אמנם לכאורה צ"ע מה שייך כלפי עני בדעת מעליותא ד'ובלבד שיכוין לבו לשמים', הלא תפילתו בלא כונה? ויש לומר דעצם זה שהוא מתפלל ולא מתייאש מלהתפלל, הוי מכויין לבו לשמים, אפילו שאינו מכויין עצם מילות התפילה.

וְהִנֵּה הִהְכֵּנָה לְצוּם יוֹם הַכַּפּוּרִים, הִיא עַל יְדֵי אֲכִילָה וְשִׁתְיָה, כְּדָאֲמְרוּ (ר"ה ט, א) "כָּל הָאוֹכֵל וְשׁוֹתֵה בַּתְּשִׁיעֵי מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב כָּאֵלוֹ הַתְּעַנָּה תְּשִׁיעֵי וְעִשְׂרֵי". וּבַהֲקַבְּלָהּ לְכַף – הִהְכֵּנָה לְאֲכִילָה וְלִשְׁתִּיָּה דְּפוּרִים הִיא עַל יְדֵי צוּם וְתַעֲנִית. נִמְצָא כְּפוּרִים מִמֶּשׁ הוּא כְּפוּרִים, רַק בְּסֵדֶר הַפּוּךְ, יוֹם כְּפוּרִים – מִצּוֹת צוּם, שֵׁשׁ לְפָנֶיהָ מִצּוֹת אֲכִילָה וְשִׁתְיָה, וּפוּרִים – מִצּוֹת אֲכִילָה וְשִׁתְיָה, שֵׁשׁ לְפָנֶיהָ מִצּוֹת צוּם.

והצדיק רבי לוי יצחק מברדיצ'ב זי"ע, הוסיף לבאר לפי זה את ההיקש בין יום כיפורים לפורים. שכאשר השטן רואה ביום פורים שישראל מתבשמים בשתיה ובאכילה, ומתענגים בתענוגים, אזי מיד עולה ומקטרג. ולכן כדי לבטל את קיטרוגו, אנו מתענים, להורות שכשישראל שומחים ושותים בקמים אלו – אינו להשלים תאוות היצר הרע אלא לעבודת קוננו, שהרי מקדימים להתענות קדם לכן להכניע תאוות היצר הרע, וכפי שבאר במגיד מישרים.

וכמו כן בערב כיפור, הלא אנו מרבים באכילה ושתיה כמצוות התורה, וכפי שדרשו (ר"ה ט, א) "כָּל הָאוֹכֵל וְשׁוֹתֵה בַּתְּשִׁיעֵי מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב כָּאֵלוֹ הַתְּעַנָּה תְּשִׁיעֵי וְעִשְׂרֵי", ואף באותו יום עולה השטן ומקטרג, ובמה שאנו מתענים למחרת – אזי מתבטל קטרוגו.

וזהו פשר הנאמר בתפילת 'השכיבנו' שבתפילת ערבית: 'והסר השטן מלפנינו ומאחרינו'. היינו שאנו מבקשים מהקב"ה, שיסיר את השטן 'מלפנינו' – ביום הכפורים שהוא מקטרג על הנהגתנו לפני התענית, 'ומאחורנו' – ביום פורים שהוא מקטרג על הנהגתנו לאחר התענית.

עת רצון לקבול התפילות

יום תענית אסתר – הוא זמן של עת רצון, ומסגל לקבול תפילות, הן תפילות הכלל, והן תפילות ובקשת הפרט. וענין זה מבאר יפה בספר 'קב הישר' (פרק צו), וזו לשונו:

"תענית אסתר נקבע על סמך הא דאיתא בגמרא: "שלישה עשר באדר זמן קהלה לכל היא", ופרשוה המפרשים שהכל מתכנסין לתענית אסתר, ובאים בני הכפרים למנין לומר הסליחות ותחנונים, לפי שבו ביום נקהלו לעמד על נפשם והיו צריכים רחמים; על פן הקבע יום זה לומר סליחות ותחנונים. ובני הכפרים מחיבים להקדים ולבוא ליום התענית אסתר ולהשתתף עם אחיהם בני ישראל באמירת סליחות. וזהו חביב לפני הקב"ה שמתאספים היחידים לתוף העירות, ובקרב עם הדרת מלך, שנקהלים לומר סליחות בקהל, ועל ידי תפלה זו הן מעוררים רחמים גדולים בפמליא של מעלה.

ולכן אנחנו, עדת ישראל, אשר שרויין בגולה, וסובלין צער הגלות למען פבוד הקדוש ברוך הוא, מתחברין ומתכנסין בבתי כנסיות, שהן נקראים גם כן 'חצר המלך' – מלכו של עולם, ובודאי על ידי אמירת הסליחות והתפלות אנו מעוררים את מרדכי הצדיק ואסתר המלכה, ובודאי הם מתחברים עמנו ביום התענית אסתר וכו', כי יום זה הוא מסגל מאד שיקבל תפלתינו בזכות מרדכי ואסתר.

וכל מי שצריך רחמים על איזה דבר שהוא צריך להתפלל, יקח פנאי לעצמו ביום תענית אסתר ויאמר תחלה מזמור כ"ב בספר תהלים 'אילת השחר': ודרשו רבותינו זכרונם לברכה, דאסתר היתה נקראת 'אילת השחר', ואחר כך ישפך שיחו לפני ה' ויבקש בקשתו, ויזכיר זכות מרדכי ואסתר, אשר בזכותם יצטרך לו הקב"ה ויפתח לו שערי רחמים, ותקבל תפלתו בריצון.

פי יום תענית אסתר ויום פורים – הם ימים של רצון ואהבה, לכן טוב להתפלל ביום תענית אסתר, ושומע תפלה יקבל ברחמים ובחן את תפלותינו; אמר.

ההארה הכבירה של ימי הפורים

כידוע ביום הפורים מתנוצצת הארה רוחנית כבירה, שכל יהודי באשר הוא - לו יכין עצמו כראוי, יהא זכאי לקבלה שלא כפי מעשיו. והמליצו על כך את דין רבותינו בענין מעות פורים (עיין שו"ע או"ח תרצד, ג): "כל מי שפושט ידו לטל נותנים לו" – כך כל הפושט ידו ביום הפורים לקבל מאת ה' השגה והארה רוחנית, זוכה לה, וזאת ללא שמדקדקים במעשיו.

למעלה מכך, כותב רבנו החיד"א (דבש לפי מע' פ') כי ההארה הממשמשת ובאה בחג פורים – שנה בעצמתה להארת כל המועדים יחד, ואכן מצינו שחג הפורים הוא מעין בבואה של כל המועדים כלם, וכך היה מונה: פסח – ענינו יציאה מעבדות לחרות, ובפורים יצאו ממנות לחיים, שבועות – חג מתן תורה, ובפורים 'הדור קבלוה מאהבה בימי אחשוורוש' (שבת פ"ח, א), סכות – זכר לעניי כבוד, ובפורים 'ורבים מעמי הארץ מתיידיים' ונכנסים תחת פנפי השכינה. ראש השנה – ספרי חיים ומתים, ואף בימי מרדכי ואסתר הדין נטש בין מות לחיים. יום הפורים – יום מחילה וסליחה, ובפורים היו צריכים כפרה על שגהנו מסעודתו של אותו רשע וזכו למחילה. ונרמז זאת בשם פורים – ראשי תבות פ'סח ו'סכות, ר'אש השנה, יום הפורים, מ'תן תורה.

המשכת השפע הרוחני לאחר החג

אכן עיקר העבודה היא לנצל את קדושת הפורים כדי לקנות קבלות טובות להבא, שיהיו מושרשות וחקוקות בנו, וילוו אותנו לכל השנה כולה, ולכל החיים גם כן. ובכך אותו שפע רוחני אדיר של ימי הפורים, ימשיך איתנו הלאה, ולא נצא בידיים ריקות ח"ו.

ומשל נקט המגיד מדובנא (עי' אהל יעקב יריעות האהל פרשת שופטים) אודות ראובן שביקר בחצר חבריו שמעון, והנה הוא רואה ציפור נדירה מלאת גוונים, מזמרת בקול נעים. ויבקש ראובן מאת חברו שימכור לו את הציפור. נקט שמעון במחיר של אלף רובל, ראובן הסכים על אתר, אולם כשראה שמעון שראובן להוט לקנות, העלה את המחיר לאלף חמש מאות רובל. למשמע המחיר החדש התמרד ראובן, והחל ביניהם ויכוח. תוך כדי ויכוח – פרשה הציפור כנפיה ועפה לה לדרכה... ויבך שמעון ויספוק כפיו: אוי לי שהתעקשתי, לפחות אם הייתי מוכר את הציפור באלף רובל, עכשיו לאחר שהתעקשתי, יצאתי קרח מכאן ומכאן... ויען ויאמר ראובן לשמעון: שוטה שבעולם! מה לך בוכה, הלא אם הציפור עפה לדרכה בכזו קלילות, סימן הוא שכלל אין אתה בעליה, אלא הרי היא ציפור שבקרה בחצרך לרגע ופרחה לה... וכיצד היה בידך למכרה לי?

והנמשל בזה נוגע לכל השבתות והימים הטובים הבאים על האדם, שהרי כל אדם מרגיש איזו התעלות בימים הקדושים הללו, אבל אם ההתעלות תקפה רק לשעתו ותו לא, אזי היא בבחינת עורבא פרח, והכל נעלם, אין לו קנין בכלום. ואימתי השפעת החג קנויה אצלו קנין אמיתי? כאשר היא השפעה עולמית.

הגאון רבי שלמה איגר זי"ע בעל 'גליון מהרש"א', ובנו של רבנו עקיבא איגר זי"ע, היה חתן של גביר מפורסם בוורשא, ובעת שחמיו נפטר - השאיר אחריו צוואה שהנכד הראשון שיקרא על שמו, יקבל מנכסיו ארבעים אלף מטבעות זהב.

והנה לתקופת השנה נולד לרבי שלמה בן זכר, ונקרא שמו בישראל כשם זקנו הגביר מוורשא, אבל לא עלינו התינוק לא האריך ימים רח"ל ונפטר עוד בטרם שמלאו לו חודש ימים, והתעוררה שאלה גדולה, למי שייכים ארבעים אלף המטבעות? שכן לאחר מכן נולד לגיסו של רבי שלמה ולד בר קיימא שנקרא כשם חמיו, וטען הגיס שהואיל ובן-רבי שלמה לא התקיים, זכות הירושה עוברת אליו.

הלכו הצדדים אל המשפט, בבית דינו של הגאון רבי שלמה זלמן זי"ע בעל 'חמדת שלמה', ולאחר ששמע טענות הצדדים, ביקש זמן כחדש ימים לעיין בדין, כעבור חדש ניתנה ההכרעה: מכיון שהילד לא נשאר בחיים, לא מגיע לו לזכות בכסף הזה, שכן למרות שאכן נקרא שם התינוק כשם חותנו הגביר, מכל מקום הרי התינוק לא האריך ימים, ובודאי רצה הגביר ששמו ישאר לדורות.

לאחר ששמע רבי שלמה את פסק הדין לחובתו, עדין נקפו לבו אולי הצדק עמו, לכן בקש מהחמדת שלמה, שאולי בכל אופן יפנה שאלה זו אל אביו הגדול רבי עקיבא איגר, וישמע מה בפיו.

כששמע החמדת שלמה את בקשתו, אמר לו: אספר לכם מעשה שהיה, הגאון רבי העשיל מקראקא זי"ע כבר בילדותו התפרסם כבעל מוח חריף מאוד, פעם אחת בליל הסדר גנב את האפיקומן מאביו, רבי יעקב מלובלין זי"ע, ובתמורה להשבת האפיקומן - ביקש שיקנה לו בגדי משי. כיון שלאביו לא היתה ברירה אחרת, הבטיח שימלא את בקשתו. אחרי שהחזיר רבי העשיל את האפיקומן, חילק האב ממנו למסובים ולרבי העשיל לא נתן דבר, כששאל הבן מדוע לא קיבל, ענה האב בחיך: אם לא תוותר על הדרישה לקבל בגדי משי, לא תקבל חתיכת מצה לאפיקומן. כששמע רבי העשיל דברים אלו, הוציא תיכף מכיסו חתיכת מצה, ואמר בתרועת ניצחון: ידעתי אבי ידעתי שכן תעשה עמדי, ולפיכך הקדמתי והשארתי באמתחתי חתיכת אפיקומן, מעתה הבטחתך מוכרחת היא להתקיים... (וכזה היה מעשה עם הגאון רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע בילדותו).

סיים החמדת שלמה באמרו: גם אני ידעתי שתבקש ממני לשאול את אביך הגדול שאלה זו, ולכן הקדמתי אותך, וכבר שלחתי אל אביך את השאלה כדת מה לעשות בה, וגם הוא הסכים עמי בפסק הדין שהירושה אינה שייכת לכם.

ממעשה זה, ניתן ללמוד יסוד בעבודת ה': כמתנת בשר ודם - כן מתנת הבורא, אין הקב"ה נותן מתנות עבור נפלים ח"ו, כדי שהקב"ה ישפיע עלינו, צריך להיות משהו שהוא בר קיימא, ולא רק לשעתו, וכמאמר הפסוק (שיר השירים ח, ו): "שִׁמְנֵי כַחֹתֶם עַל לֶבָבְךָ כַחֹתֶם עַל זְרוּעֶיךָ", הקשר בין הבורא ליהודי צריך להיות בדרגה של 'חותם' - קשר קבוע ובר קיימא כאמור.

'הכנה' לימי החולין

בסדר העבודה של הכהן הגדול, נאמר במשנה (יומא ל, א): חמש טבילות ועשרה קידושין טובל כהן גדול ומקדש בו ביום. ולדעת חכמים שם (לב, א) – הקידוש העשירי נעשה בסיום יום הכפורים, בשעה שהכהן פושט בגדי הקודש ולובש בגדי חול. ולכאורה אינו מובן, מדוע צריך לקדש ידיו ורגליו לפני שהוא לובש בגדי חול? הלא בשעה זו הוא יוצא מן הקדושה, ואינו נכנס אליה, ואם כן 'הכנה' זו לשם מה?

אלא למדנו מכאן, שכאשר אדם יוצא ממצב של הארה גדולה, כמו הכהן הגדול בסיום יום הכיפורים, ולזמננו - מיום הפורים, שהוא גדול מיום הכיפורים, אזי צריך קידוש דוקא ביציאה ממנו, כדי להורות על הצורך להכין עצמנו כדי שאותה הארה תמשיך ללוות אותנו הלאה והלאה.

שלא לאבד את המתנות!

ובהלכות מגילה (תרצא, א) כתב מרן השולחן ערוך דמגילה צריכה שרטוט. היינו שצריך לחקוק את הסימנים על גבי הקלף, ולפיהם לכתוב, כדי שיהיו האותיות מיושרות. והרמז בזה - אומר הצדיק רבי שמחה בונם מפשיסחא זיע"א, שההארות הבאות עלינו, לא יהיו רק בגדר כתב הניתן למחיקה, אלא חקוקים בנו לעולמים.

ורמזו זאת בפסוק (תהלים מט, יג): "וְאֵדָם בִּיקָר בַּל יִלֵּין נַמְשָׁל פְּפֻהֹמוֹת נְדָמוֹ". אדם הזוכה למתנה גדולה, לגדולה ויקר, אך אותה מתנה אינה 'לנה' אצלו, ונאבדת ממנו – הרי הוא נמשל ונדמה כבהמה.

ומספרים מעשה מהבעל שם טוב הקדוש, שפעם אחת שהה בביתו של יהודי עשיר וירא שמים, אשר ארח אותו בשבת קודש בכבוד ובעין טובה. במוצאי שבת, כאשר נפרדו לשלום, פנה הצדיק לגביר ואמר: ברצוני לבקש ממך טובה, אתן לך עתה פתק, ואבקש אם תוכל להעביר את הפתק ליהודי מסויים הגר לא הרחק מכאן. המארח הסכים על אתר ואף הביע שמחתו לקיים מצות הצדיק. לקח המארח את הפתק שנתן לו הצדיק, והניחו בצד. עבר יום עברו יומיים, והיהודי שכח לחלוטין מענין הפתק.

והנה לפתע מסיבות בלתי מוסברות החל לרדת מנכסיו, ואט אט ספג הפסדים גדולים, וצבר חובות מעיקים, עד שהיה צריך למכור מכליו כדי להביא לחם לפי הטף. תוך כדי שהוא בורר כלים ראויים למכירה, פתאום התגלגל על הרצפה הפתק שהנתן לו הצדיק... היכה היהודי על מצחו, ומיד אץ רץ אל בית האיש שאודותיו נצטוה למסור את הפתק.

הושיט מיודענו את הפתק לעיני היהודי, וכה היה כתוב בפתק: אבקש לעזור ולסייע למוסר כתב זה, אשר הוא איש ישר וירא אלקים שירד מנכסיו... נאם: ישראל בן אליעזר מאוקופ.

הנמסר התרגש עמוקות מן הפתק – שנכתב ברוח קדשו של הצדיק יודע העתידות, ומיד צייד את מיודענו בסכום כסף גדול על מנת לחלצו מן המיצר, לא עברה תקופה, ושוב עלה מארחו של הצדיק דרך המלך, עד ששב לאיתנו הראשון.

כמובן ממעשה זה אנו למדים גדולתו של הבעל שם טוב, שצפה ברוח קודשו שאותו אדם עתיד לרדת מנכסיו, וביקש לגמול לו טובה עוד קודם בוא המכה. אבל נקודה נוספת ניתן ללמוד ממעשה הזה: הנה העושר של אותו אדם היה תלוי בפתק זה, והוא זילזל בכך, וזרק את הפתק מאחורי הכלים, לכן הפסיד את השפעת העושר. והוא הדין לעניננו, העושר הרוחני תלוי בהארת החגים, אמנם כל זה למי ששומר את הארת החגים, ולא למי שזורק אותן מאחרי הכלים...

דעת, בינה ושום שכל

וסיפר אחד מזקני חסידי גור, שבשעת עריכת השלחן הטהור אצל האדמו"ר מגור, בעל 'אמרי אמת' זצ"ל, שאל האדמו"ר את החסידים: נאמר במגילת אסתר: "על פני הַיְהוּדִים הַפְּרָזִים הַיְשָׁבִים בְּעָרֵי הַפְּרָזוֹת עֲשִׂים אֶת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר שְׁמִתָּהּ וּמִשְׁתָּהּ יוֹם טוֹב", וכמה פסוקים לאחר מכן נאמר: "לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יָמֵי מִשְׁתָּהּ וּשְׁמִתָּהּ", ומדוע באמת לא נתקבלה תקנת היום טוב? למשמע השאלה נעשה רעש בין החסידים, כך שהוא לא שמע את התשובה, אלא רק שמע את החסידים הקרובים לרבי צוחקים. אחרי הטיש חקר לדעת מה היתה תשובת הרבי? אמרו לו כך, ענה האדמו"ר: כיון שמחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע, אזי אם אין דעת - אי אפשר לקבל את היום טוב.

וזהו שאמרנו, שכדי לקבל את הארת היום טוב, צריך להיות בדעת ובשום שכל.

והיה אומר בעל ה'בית ישראל' מגור: נאמר בתורה טעם נתינת הפעמונים בשולי מעיל של כהן גדול (שמות כח, לה): "וַיִּשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ לְפָנָי ה' וַיִּבְצָאֵתוּ וְלֹא יָמוּת", אזי ניחא שבבואו אל הקדש – יש בזה עבודה, אבל בצאתו, למה צריך את הפעמונים הללו? ובארו הצדיקים, שמכאן למדנו, שאף את היציאה – יש לעשות מתוך עבודה, לקנות את ההשפעות שיתמידו הלאה, כאמור.

ומעשה מספרים על רב בעיירה אחת, שהיו הוא ורעייתו הרבנית מחלקים כספי צדקה. אולם שוני היה ביניהם לגבי אופן החלוקה: האשה חילקה צדקה בכל יום ולכל אדם, אולם היתה נותנת פרוטה אחת לכל מבקש. לעומתה הרב חילק פעם אחת בשבוע, לאנשים מיוחדים שקרא להם, אך היה נותן להם מתנה נדיבה, רובל שלם.

היה יהודי עני אחד, שבאופן תמידי התרגל לבוא אל הרבנית, והיה מקבל את הפרוטות שהיתה מחלקת. יום אחד אזר אומץ, והחליט להיכנס לחדר הרב. הוא נכנס לפני הרב ותינה את צרותיו, לאחר שסיים הושיט לו הרב רובל שלם כדרכו. אולם העני לא הסתפק בכך וביקש תרומה נוספת עקב צרכיו המרובים.

תמה הרב ואמר: איני מבין, הלא כל שבוע היית מקבל מרעיתי פרוטה אחת, ולא דברת ולא כלום, ועכשיו קיבלת ממני רובל שלם, ששוויו פי מאה, אתה מתלונן ורוצה עוד?

ענה לו העני בחכמה: אם אלחץ על הרבנית ואבקש ממנה תוספת, איזו תועלת כבר תצמח לי? הרי היא תיתן לי עוד פרוטה אחת, אין זה שווה את המאמץ. אבל אם אתמקח עם הרב, יש סיכוי שאקבל עוד זהוב אחד, אזי שווה המאמץ.

איזהו שוטה? המאבד...

יום טוב – הוא זמן שיש בו מתנות גדולות, אזי כדאי לטרוח ולהתאמץ ולבקש מהקב"ה, שכל מה שישפיע עלינו, יהיה חקוק בנו לעולם ועד, ומי שאינו עושה כן – לטיפש ושוטה יחשב.

שני פושעים נתפסו כשבידיהם מכונות זיוף שטרות פעילות. האחד זייף שטרות בעלי סכום גבוה, והשני זייף שטרות בעלי סכום פעוט. על הראשון – גזר השופט מאסר בבית סוהר, ועל השני – אשפוז בבית חולים לחולי נפש. כשנשאל מדוע פסק כך, ומה נשתנה זה מזה, ענה: הראשון נהג **כפושע מובהק**, על כן דינו בבית האסורים, אלם השני נהג **כשוטה מופלג**, היתה בידו מכונת זיוף, מדוע בחר לזייף שטרות בעלי ערך נמוך, אדם כזה לא לזייפן יחשב, אין זאת אלא שמקומו בבית משוגעים...

ומפני כן, הבן הרשע בהגדה של פסח, מצוי בין החכם לתם, שכן הרשע – הוא למעשה חכם, הניחן בשכל ותבונה, אך בטפשותו מנתב את שכלו להרע, ממילא אם יש לו חכמה, ואין הוא מנצל אותה באופן הנכון – אין לך טפשות גדולה מזו, לכן מקומו לא יכירנו אלא ליד התם הטיפש.

וכל אלו רמזים בשבילנו, הבאים ללמדנו מוסר השכל: ישנה אפשרות בימים אלו להשיג הרבה מאד, ואנו מאבדים את המתנות האלה בין הידיים, אין לך הפסד גדול מזה.

'והיה שם'

אחד מחסידי הצדיק רבי יחזקאל מקוזמיר זיע"א, היה בעל עסקים מרובים ומסועפים, ותמיד כאשר הגיע לשבות בחצר הצדיק, הטרידה אותו העובדה שעליו להתעכב הרבה במוצאי שבת, שכן כל החסידים היוצאים היו ניגשים לצדיק לקבל ברכת הדרך, והיה צריך להמתין זמן רב עד הגעת תורו.

באותה שבת אמר לעצמו: כאשר אבוא אל הרבי בערב שבת, ואקבל ממנו ברכת 'שבת שלום', אתכוין בדעתי שברכה זו תחול גם כלפי מוצאי שבת, בשביל שאצא לשלום, וכך לא אצטרך להתעכב.

ניגש אל האדמו"ר לקבל ברכת שבת שלום, אך האדמו"ר דחאו ולא נתן לו רשות להשאר לשבת. הבין החסיד שראה הצדיק ברוח קדשו את אשר חשב, וניגש שנית כאשר בדעתו לקבל ברכה על המצאותו בשבת קדש, ללא שום מחשבה אודות מוצאי שבת. או אז חיך אליו הצדיק, והשיב לו 'שבת שלום' ברוח טובה, והוסיף: נאמר בפסוק: "ויאמר ה' אל משה עלה עלי ההרה והיה שם", מה הכונה 'והיה שם'? פשוט הדבר שאם משה רבינו עולה אל הר, אזי הוא נמצא שם? אלא – השיב הצדיק - שאם אדם נמצא בהארה כלשהי, אז הוא צריך 'להיות שם', ולא שירחף במחשבתו על לפנים, ועל לאחור, הוא במקום אחד ומחשבותיו במקום אחר, אלא עליו להיות שקוע הוא ומחשבותיו במקום אחד.

מעלת ההכנה - מן המגילה

והנה איתא בגמרא (מגילה טז, א) על פסוק "וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מִי בָחַצַר וְהֶמֶן בָּא לְחַצֵּר בֵּית הַמֶּלֶךְ הַחִיצוֹנָה לְאָמֵר לְמֶלֶךְ לְתַלּוֹת אֶת מַרְדֵּכַי עַל הָעֵץ אֲשֶׁר הֵכִין לוֹ" - הכין לו, תנא: לו הכין.

שאל הצדיק רבי חנוך מאלכסנדר זי"ע בספר 'חשבה לטובה', משם הצדיק רבי מיכל'י מזלוטשוב זי"ע, מנין לגמרא לדרוש כן שמילת 'לו' נסובה על המן, אמאי לא נפרש כפשוטו, על העץ אשר הכין למרדכי? אלא דהיה קשה לגמרא, הלא כל מהות המושג 'הכנה' שייך כלפי הכנה למצוה, [וכדאיתא בספרים ש'הכנה' בגימטריא 'יסוד'], וכיצד שייך לומר לישנא ד'הכנה' ביחס לרצונו הזדוני של המן לתלות את מרדכי, לכן פרשה הגמרא 'אשר הכין לו' לעצמו, והיתה בכך הכנה למצוה, היא מצות מחיית עמלק בתלייתו...

ובספר 'בית אהרן' פרש לשון הפסוק (אסתר א, כא): "ויעש המלך כדבר ממוכן", היינו שהמלך זה מלכו של עולם, משפיע על האדם כפי מה שמכין את עצמו, 'כדבר ממוכן', לפי מה שאדם מכין את עצמו לפני היו"ט, אז כך הקב"ה עושה לו.

והיה אומר הצדיק מהר"י מווארקי: איתא במשנה (מגילה א א): "מגילה נקראת באחד עשר בשנים עשר בשלשה עשר בארבעה עשר בחמשה עשר לא פחות ולא יותר", דהיינו שג' ימים קודם פורים – י"א י"ב וי"ג, הרי הם כשלושת ימי הגבלה, דהא מבואר בגמרא שבפורים ישנה בחינה של קבלת התורה, 'הדור קבלוה בימי אחשורוש', ואם כן בעי הכנה כמתן תורה.

להמשיך את האור הלאה והלאה

ומספרים על אחד מחסידי ה'בית אברהם' מסלונים זי"ע, שהיה בוכה בפורים מרוב שתיית היין, וצועק לרבו שיורנו דרך תשובה. אמר לו האדמו"ר: רוצה אני לראות אותך מחר, ואז אדע אם נאמנו דבריך... דהיינו שבכית החסיד מתוך שכרות – אינה רבונתא, רבים בוכים מתוך שכרות, אבל החכמה לקשור את ההשפעה גם ליום המחר, שכבר האדם מצוי בצלילות.

וכיוצא בזה ארע עם הצדיק רבי מרדכי מסלונים זי"ע, שגם אליו הגיע בפורים שיכור הלום יין, וביקש ממנו שיורה לו דרכי התשובה. אמר לו הרב: שמע בקולי, לך תנוח ותתפקח, ומחר אני אלמד אותך את דרך התשובה. אבל יהי רצון, שמחר תרגיש בנפשך אותו להט יוקד, כפי שאתה מרגיש היום...

וסיפר המשגיח הנובהרדוקאי רבי יעקב גלינסקי זצ"ל, שפעם שהה בבית אחד בליל שבת, והנה כבו אורות החשמל, ולא נותר אלא אור נר קטן. דע עקא שהוא וחבריו היו צריכים לאור החשמל, שכן אבדה להם אבדה חשובה כלשהי, והוצרכו לחפשה.

חשבו וחשבו מה עליהם לעשות, ולבסוף החליטו לבקש מגוי שהיה באזור להדליק להם את האור. אולם הרי אסור לומר לגוי להדיא, אלא רק לרמוז, קראו לו ואמרו: מבקשים אנו ממך לסייע לנו לחפש את האבדה... כמה שניסו לרמוז לו לא עלתה בידם, במקום להדליק את האור התחיל הגוי לחפש עמם בחושך...

ניסו בדרך אחרת: שמע איוון, יש לנו בירה בשבילך במקרה, אבל חשוך פה... מנין תדע היכן המקרה? הלך הגוי, הדליק את האור, לקח את הבירה מהמקרה, ואחר כך כיבה את האור, והשאיר אותם שוב בחושך.

אמר הרב גלינסקי: למדנו מסיפור זה, כמה הגויים ערלי לב וסתומים, אולם זה הלא פשיטא, עקר הלימוד הוא, **שאת האור הם לא ממשיכים, זו עבודה של עם ישראל...**

השרשת הדברים עמוק בלב

קליפתו הזדונית של עמלק, מבקשת להפסיק כל השפעה טובה, ולבטל כל קביעות רוחנית. גם כאשר יצאו ישראל ממצרים, מסובלים בהשפעות אדירות מכח כל הניסים שראו עיניהם, מיד בא עם עמלק כביכול 'להנחית' אותם מרוממותם, שלא תתמיד לאורך זמן. ולכן המלחמה בעמלק – הרי היא תמידית, 'מלחמה לה' בעמלק מדור דור', כח ההתמדה – הוא כח הנגד לקעקע ביצתו של עמלק, וכן במגילת אסתר (ט, יג) "וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר אִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב יֵצֵאן גַּם מָקֶר לַיהוּדִים אֲשֶׁר בְּשׂוֹשָׁן לַעֲשׂוֹת פְּדַת הַיּוֹם", אף זה כדי לשוות למלחמה מהלך של תמידות.

על כל פנים, כדי להגיע למצב של תמידות, יש לחקוק את הדברים עמוק בתוך הלב, להשריש אותם, ולהתפלל שלא יסורו מן הלב. לא לחינם אמרו חז"ל: (מגילה ד'): "חייב אדם לקרוא המגילה בלילה ולשנותה ביום", לא מספיק קריאה פעם אחת, אלא צריך שינון לחקוק את הדברים לעולם.

מספרים על כפרי שוטה אחד, ששמע כי בבורסה אפשר להתעשר. מיודענו תלה עינו אל העושר, לכן שם פעמיו אל בנין הבורסה, עבר קומה קומה, תשעים ושש קומות תמימות גמע ברגליו, אולם לא מצא שום פרוטה, רק התעיף ונטרפה נשימתו, הוא לא הבין מדוע אינו מתעשר, הרי אמרו לו שהבורסה היא המפתח לעושר... עד שאחד מבאי המקום סבר את אזנו: שוטה שבעולם, ניתן להתעשר בבנין הזה רק על ידי עשיית מסחר, אבל סתם להסתובב, אין בזה שום תועלת...

כך גם ביחס לעבודת החג, צריך לקחת את הדברים הללו, להשריש אותם, להתפלל עליהם הרבה, ולהתנהג על פיהם, ולא רק להסתובב סביבם סחור סחור, ללא כל עבודה. זהו פשוט סתם בזבז משוע.

לנסוע בקרון הבהמות...

הרכבת, מחולקת לכמה סוגי קרונות, הטובים ביותר, ניתנים לעשירים, המשלמים ממון רב עבור הישיבה בקרונות מרווחים ומאובזרים בשלל תפנוקים, לאחר מכן קרונות בהם יושבים פשוטי העם, שהם אינם נוחים באופן מיוחד, ובסוף – קרונות הבהמות, המטונפים והמלוכלכים.

היה פתי גדול, שבקש לטעום מן החויה גדולה של הנסיעה ברכבת, חסך לו פרוטה לפרוטה, ובא אל הכרטיסן לרכוש כרטיס נסיעה: לשאלה לאיזה מחלקה ברצונו לקנות, השיב האיש: למחלקה הכי טובה... כמובן שהכרטיסן הביא לו את הכרטיס היקר ביותר, של המחלקה הראשונה. הלה שילם תמורתו ועלה לרכבת.

בעלותו – ראה קבוצת אנשים השועטים במהירות מקרון לקרון, היו אלו חבורת גנבים שעלו ללא כרטיס, ועתה הם מבקשים להתחבא מאימת הכרטיסן, אולם הלה לא הביין כן: "אם כולם רצים לשם, סימן שגם לי כדאי". החל לרוץ אחריהם, נכנס עמהם לקרון הבהמות, והתחבא כמותם מתחת לאיזה ספסל עמוס חציר...

כמובן שהם היו מקצועיים, אבל הוא, שלא התחבא בצורה מקצועית, נתפס על ידי מבקר הכרטיסים, "היכן הכרטיס שלך!" - צעק עליו המבקר סמוק הפנים. הושיט האיש ביד רועדת את כרטיסו, כרטיס למחלקה ראשונה.

או אז הרעים עליו המבקר בקולו: "טיפש שבעולם!", יש לך מקום בקרון של העשירים, ואתה יושב פה בקרון של הבהמות?"

וכן אומרים הצדיקים ביחס לחג הפורים, אדם יכול להשיג כל כך הרבה אם ינצל את היום כראוי, יש בידו כרטיס למחלקה ראשונה, אבל הוא... הולך ומתחבא במקומות הכי שפלים, שמהם לא יצא שום דבר, ודאי יש בזה הפסד גדול.

אתערותא דלתתא – המפתח לכל ההשגות

אמנם אנו יודעים שהקב"ה פועל רבות ב'אתערותא דלעילא', אבל צריך לדעת, שיש עבודות שאדם בעצמו צריך להשיג אותן, הוא בעצמו מוכרח לטרוח עליהן, ולא יתלה באחרים שיעשו במקומו את העבודה, שכן את ענין התמידות – אי אפשר להשיג ללא עבודת האדם עצמו.

מספרים שפעם התארח האדמו"ר רבי יואל מסאטמר זי"ע, אצל אחד החסידים, והמארח הדגיש לפניו שכל האוכל מעשה ידיו, הכל נעשה בתכלית ההידור ובכשרות הכי גדולה. התחיל רבי יואל לאכול, וכאשר הלה מזג לו יין, שאל אותו האדמו"ר: גם זה מעשה ידיך? ויען האיש: לא, זהו יין עם הכשר של בד"ץ מסויים...

פתח האדמו"ר את פיו ואמר: הלא קודם אמרת לי שהכל נעשה במעשה ידיך, והכל בתכלית ההידור, לא סמכת על אף בד"ץ, אזי מדוע לעניין היין סמכת על הבד"ץ? הוא מותיב והוא מפרק: אגיד לך מה החשבון שלך, כל מה שציינת שעשית - לא עשית כלום! זו אשתך שעשתה הכל, היא שטרחה ובישלה, היא שהקפידה על הכל שיהיה בתכלית הכשרות, ממילא היין שבדרך כלל גברים נוהגים להכינו, לא היה לך מי שיעשה... לכן הלכת וחיפשת להביא ממקום אחר...

וכן לענייננו, אילו אדם מחכה שאחרים יעשו בשבילו את העבודה, אין בזה הרבה תועלת. כי עקר העבודה היא שאדם ישריש את הארת החג מכוחו, שהוא ישאף לזה, יתפלל על זה, הוא ידבר עם הקב"ה שיזכה אותו לקיים את כל המצוות כהלכתן, שלא יברחו לו מהיד, ורק כך יזכה לתמידות.

והנה על הפסוק 'לא תלך רכיל', תרגם אונקלוס 'לא תיכול קורצין', ובנביא (דניאל ג ח) ואכלו קרציהון די יהודיא, אכל ביה קורצא בי מלכא (ברכות נח א). וביאר רש"י: "נראה בעיני שהיה משפטם לאכול בבית המקבל

דבריהם שום הלעטה, והוא גמר חזוק, שדבריו מקויימים ויעמידם על האמת, ואותה הלעטה נקראת אכילת קורצין". ועל פי זה ביאר ב'שם משמואל', שאף המבואר ברמ"א (תרצה, ב) שהמנהג לאכול סעודת פורים לקראת ערב ולמשכה ללילה הבא, נובע מאותה בחינה של 'סעודת קורצין' גמר וחזוק הדבר, שישתמש ויתקבע בימי החול.

ואיתא בגמרא (מגילה יט, א): "אמר רבי חלבו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: מגילה נקראת ספר ונקראת אגרת", וביאר הצדיק רבי יחיאל מאיר מאוסטרובצה: יש הבדל מהותי בין ספר לבין אגרת, באגרת כתובים חדשות, דברים מלהיבים ואקטואליים, אולם מטבעם – מתאימים לשעה, לאחר זמן אין לאף אחד ענין בהם. לעומת זאת בספר – אין חדשות ונצורות, אך הכתוב בו – כוחו יפה לעולם. לכן מגילה נקראת אגרת – על שם שכתוב בה דברים מלהיבים וחדשים השפעות אדירות, אולם בד בבד נקראת ספר – אותן השפעות דינן להיות לעולמים.

והנה ידועה שאלת התוספות (פסחים קב, ב) מדוע לא תקנו ברכת הבשמים במוצאי יום טוב, ואם נאמר שאין נשמה יתרה ליום טוב, ולכן אין מריחים בשמים על אבדנה - אמאי ביום טוב הסמוך לשבת, אין מריחים בשמים במוצאי השבת, הלא פרוחה לה הנשמה היתרה. ותרין לזה מבואר בדברי הרמב"ן (האמונה והבטחון פרק כא) שנהנשמה היתרה הפאה לאדם ביום טוב אינה עוזבת אותו לעולם, בשונה מהנשמה היתרה של שבת האובדת עם צאת שבת. ממילא יום טוב הבא אחר השבת, אין להריח בשמים (במוצאי שבת), שכן אף ליום טוב יש נשמה יתרה, אך במוצאי יום טוב אין היא נאבדת, ולכן לא תקנו בשמים במוצאי יום טוב.

ובאר ה'אבני גזר' (עי' פרדס יוסף אמור כא, יא) פי שונה הארת שבת מהארת המועדים, השבת היא קביעה וקניא עוד מששת ימי בראשית, וכל פלה בחינת אתערוותא דלעילא, ממילא בתלוף השבת – כל השפעותיה והארותיה מתפוגגות ונעלמות. אולם החגים מקדשים על ידי ישראל, פלשון תתימת הברכה 'מקדש ישראל והזמנים' – בבחינת 'אתערוותא דלתתא', והלכה היא בידוע שהארה הפאה על ידי יגיעת האדם, הרי היא נותרת קנימת לעולם.

פורים – גדול מיום הכפורים

איתא בתקוני זהר (תקון כא) 'פורים אתקריאת על שם יום הכפורים', ועל פי זה בארו בספרים הקדושים ש'כפורים' הרי זה 'כ-פורים', ומי נתלה במי? הוי אומר קטן נתלה בגדול, יום כפורים הוא כמו פורים, נמצא שמבחינה מסויימת גדולה מעלת הפורים ממעלת יום כפור.

וכתב בספר 'אמרי נועם' (דז'יקוב) על פסוק (שמות ל, י): "וכפר אהרן על קנתיו אחת בשנה מדם חטאת הכפרים אחת בשנה כפר עליו לדויתכם קדש קדשים הוא לה", פעמיים כתיב בפסוק 'אחת בשנה', לרמז שענין הכפרה – מתעורר פעמיים בשנה, 'אחת בשנה' – מדם חטאת הכפורים, הוא צום יום כפור המתבטא במעוט חלב ודם המתענה, ו'אחת בשנה' – 'כפר עליכם וכו' קדש קדשים הוא לה" – הכונה ליום הפורים, שזוכים להשיג אותה דבקות ממש מתוך אכילה ושתייה, כי בפורים גם הגשמיים מתקדשת וזוכה לעלוי.

ואכן דמיון יש בין שני הימים, אבל פורים נכר במעלתו הגדולה יותר:

בשניהם היתה קבלת התורה, ביום כפור – הוריד משה לוחות שניים, אבל היה על הקבלה שם אונס, בבחינת 'כפה עליהם הר כגיגית', אולם בפורים – היתה הקבלה ברצון, קיימו מה שקבלו מאהבת הנס.

בשניהם יש מחילת עונות, אבל יום כיפור מכפר רק לשבים (חוץ משיטת רבי [יומא פה, ב] האומר שעיצומו של יום מכפר גם לשאינן שבים), אך בפורים – איכא כפרה גם לשאינן שבים, ונרמז זאת במה שכתב בשו"ע (תרצד, ג) שאין מדקדקים במעות פורים, אלא כל הפושט יד נותנים לו! לכן הקב"ה סולח לכל מי שמבקש להתפייס, פושט את ידו בלא לדקדק על דרגת התשובה, החרטה והקבלה לעתיד.

והיה אומר הצדיק רבי יחזקאל משינווא זצ"ל: מנין שביום פורים כל יהודי מצוי בדרגת כהן גדול הנכנס לפני ולפנים? שגבי כהן גדול נאמר 'ואל יבוא בכל עת אל הקדש', אלא רק ביום כפור, אולם בפורים נאמר (אסתר ד) 'וּבְכֵן אָבּוּא אֶל הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר לֹא כָדַת', יש אפשרות כניסה מיוחדת לפני ולפנים 'שלא כדת', מחוץ לכללים הרגילים, מפני מעלת היום וחביבותו לפני הבורא.

אוצר של יהלומים

וגם החתם סופר מאריך בדרשותיו אודות הפורים, כמה שהוא יום קדוש גדול יותר מיום כפור, שכן אז קבלו תורה באונס והיום קבלוה ברצון כאמור, ואף יותר מקדושת הפסח – שאז נגאלו משעבוד לגאולה, והשתא ממות לחיים. והדגיש כמה אפשר להשיג רוממות וקרבת אלוקים ביום זה. ואמר שכל יהודי צריך להמשיל בנפשו את קדושת הפורים לאוצר אין סופי של יהלומים, שהמלך נותן לך רשות במשך יום אחד, להעמיס את כיסך ביהלומים ולקחת ככל העולה על רוחך. כמה שיקח אדם, יכנס ויצא כל היום כולו, בסוף היום ישאר בו עצב מדוע לא לקח יותר. כך צריך להרגיש גם בפורים, שכן הזדמנות שכזו – לא תחזור עד שנה הבאה.

לכן היו צדיקים רבים, שלא היו מתערבים עם הבריות ביום זה, שכן הרגישו שאם יתעסקו בדברים נוספים, לא ינוצל היום במלואו. כן ספרו על האדמו"ר רבי שמעון נטע מלעלוב זיע"א, שהיה נוהג להסתגר שעות רבות בפורים, אנשים רבים היו צובאים על הדלתות לתת לו משלוח מנות, אך הרב לא היה יוצא. באחת השנים, הרהיב עוז אחד המשמשים, פתח חריץ בדלת וקרא: הרבי, אנשים עומדים פה כבר שעות לתת משלוח מנות. ענה הצדיק: כל העבודה שלי במשך השנה, באה מחמת יום הפורים, וגם את זה רוצים לקחת ממני?

מציאות מן ה'עולם הבא'

ואיתא במדרש משלי (פ"ט) שלעתידי לבוא כל המועדות יהיו בטלים, חוץ מימי הפורים שהם קיימים לעולם. ובאר בתורה אור לאדמו"ר ר' שניאור זלמן מלאדי זיע"א, שכל המועדים יש להם את ההארה לאותה תקופה, אבל אחר כך היא מסתלקת. אבל בפורים – יש לימים אלה את ההארה של לעתיד לבוא, שכן פורים הוא מציאות של עולם הבא לגמרי.

ולפי זה מוסבר מדוע באמצע סוגית פורים במסכת מגילה מובא מאמר לכאורה חסר כל קשר לענין (מגילה י, ב) "אמר רבי לוי: דבר זה מסורת בידינו מאבותינו: מקום ארון אינו מן המדה. תניא נמי הכי: ארון שעשה משה יש לו עשר אמות לכל רוח, וכתוב 'ולפני הדביר עשרים אמה ארך', וכתוב 'כנף הכרוב האחד עשר אמות וכנף הכרוב

האחד עשר אמות', ארון גופיה היכא הוה קאי? אלא לאו שמע מינה: בנס היה עומד". ומה שייך ענין זה לדרשות פורים? אלא הכונה היא לומר, שהחג עצמו אינו מן המידה, כי הוא שייך לעולם הבא, על שיש בו התגברות של רחמים ורצון עד למעלה ראש, וכלשון בעל 'נועם אלימלך' ז"ע.

גודל ההארה - שבהצלה

והנה מבואר בתרגום שני, מדוע בחר המן להמית את מרדכי דוקא על ידי תליה על העץ (ח, יד בתרגום ללשון הקדש): ותאמר לו זרש אשתו וכל אוהביו, באש לא תוכל להפילו כי הוצל ממנו אברהם אביו, בחרב לא תוכל להרגו כי נמלט ממנו יצחק אביו, במים לא תוכל לנערו כי נצולו מהם משה ובני ישראל, ובבור אריות לא תוכל להשליכו כי נושע ממנו דניאל, אך יעשו עץ גבוה חמשים אמה ובבקר אמור למלך ויתלו את מרדכי עליו, כי עד הנה לא נסה אחד מהם בתליית עץ ונמלט.

ולכאורה יש לתמוה, וכי היו טפשים עד כדי כך? אם הבורא הציל מאיש ומים, יפלא ממנו להציל מעמוד התליה?

ומבארים בזה, שידעו יועצי המן, כי אם יגזרו עליו לפול בכבשן האש, יש לחשוש שעם ישראל יקחו את 'ספר דניאל', שם מסופר על הנס שנעשה לחנניה מישאל ועזריה בכבשן האש, ויקראו בספר, והלמוד יעורר את מדת הרחמים, ובכך ינצל מרדכי מכבשן האש. וכן לגבי המים, אם יטביע אותו במים, יקראו בני ישראל את הקריאה של פרשת 'קריעת ים סוף', ותבטל מעליו הגזירה. לכן התחכמו לעשות לו דבר שאינו מופיע על אף צדיק בתורה, ואז לא תהיה אפשרות למצוא בספר התורה קריאה על הדבר הזה ולהציל את מרדכי, ומפני כן אמרו לעשות העץ. אבל על אף כן, הקב"ה הפר עצתם, מפני שחג פורים מתאפיין בהארה גדולה שאינה זקוקה לקריאה, כל פושט יד – נותנים לו.

ואותה הארה וקדושה שיקת בכל דור ודור. וכן מפרש אור שבעת הימים ה'בעל שם טוב' את לשון המשנה (מגלה יז, א) "הקורא את המגלה למפרע - לא יצא". דהינו, מי שקורא את המגלה כאלו היתה ספורי מעשיות מתקופת העת העתיקה, ואינו מרגיש שיקות ממש לקדשתה – לא יצא ידי חובה, והחטיא בזה את המטרה.

מעלת התפילה ביום זה

הובא בספר 'סגולות ישראל' ובעוד הרבה ספרים, שסגולה גדולה בפורים להשכים קום לתפילה בבוקר, ולהרבות בתפילה ובבקשה לפני ה' יתברך על כל דבר, על בני חיי ומזוני, ועל שאר דברים על קרוביו וכו'. כי באותו היום, יש עת רצון גדולה מאוד בכל העולמות כולן, על דרך 'כל הפושט יד נותנים לו'.

וכתב הצדיק רבי יצחק אייזיק מקומרנא: קבלתי, שבימי הפורים אפשר להעלות נשמה קטנה, מי שהוא צדיק מופלא, בלי שום מעכב, לכן עולים כל התפילות לכתר בלי שום עיכוב. וגם ידוע מה שמביא ב'עטרת צבי' מזידיטשוב, שבשושן פורים, אפשר לפעול יותר מפורים בעצמו, והוא מוסיף ואומר, שדבר זה נאמר לו בלחישא.

גם האדמו"ר רבי מרדכי מנדבורנא, אמר לכל יוצאי חלציו ששמשו בו באדמו"רות, שאצלם בחסידות, בית מדרש שלא יסיים את כל התהלים ביום הפורים, לא יקרא בית מדרש של חסידות נדבורנא.

והרי ב'בית אהרן' כתב שאפשר לצאת מכל המצרים שיש לאדם, וקל וחומר בן בנו של קל וחומר, בעת רצון כזה נשגב מאוד, כמו בפורים, שכל העולמות בשמחה, אדם יכול לצאת מאפלה לאורה בקלות ובמהירות, אז ודאי שיש לנצל את זה.

ומספר הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א, אודות קבוצה של אברכים משיבת ליקווד בארה"ב, אשר סבלו כל מיני יסורים ומכאובים שונים ומשונים. לכן התאספו כמה ימים לפני פורים, וקיבלו עליהם בצוותא, לעשות אגודה אחת בלב אחד ביום פורים, להתחנן על נפשם. ועשו להם לוח זמנים מדויק, מתי יקומו לתפילה, ומתי יסיימו את התהלים, וככה נצלו את כל שעות היממה. וכולם העידו כאחד, שבתוך זמן קצר ראו ניסים ונפלאות בכל ענייניהם.

עוד מספר הרב, על אדם אחד שהגיע בליל פורים לבית המדרש של חסידי בעלז, ובית המדרש היה מלא עד אפס מקום, וכל אחד היה עסוק בלימודו. והנה עמדה בצד קבוצה של בחורים עסוקים בשיחה בטלה. תוך כדי כך, התעורר ראש הקבוצה, בחור מבוגר שעדיין לא מצא את זיווגו, ואמר להם: מדוע אנחנו מבזבזים את הזמן ומפטפטים? הבה ניקח ספרי תהלים, ונתחיל לקרוא. כיוון שהוא עורר את עצמו לדבר, כולם עשו אחריו, וכך עמדו עד עלות השחר וקראו תהלים בהתלהבות גדולה, ובזמן קצר ב"ה בא בכרית הנישואין.

ומספר הגאון רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א, שהיתה אצלם בקהילה בחורה אחת מעוכבת זיווג קרוב לשלוש שנים, והיתה מתפללת בדמעות שלישי שתמצא את בן זוגה, ואכן כעבור שלוש שנים דיברו אתה נכבדות על איזה בחור ישיבה עילוי, נפגשו וגילו שהם מתאימים, ובאו בכרית הנישואין.

הבחורה כל כך שמחה על שזכתה לבחור עילוי, שקדן מופלג, והחלה מספרת לו שכמה היא שמחה שזכתה בו, כי התפללה הרבה על הדבר הזה, לקבל בחור שקדן בתורה. שאל אותה הבחור: לפני כמה זמן התחלת להתפלל על הדבר הזה? ותען לו: בערך לפני שלוש שנים, ונקבה לו את התאריך... הבחור פרץ בבכי, וכשהתאושש הסביר לפשר בכיו:

עד לפני שלוש שנים היה ראשו סתום וחתום, ובקושי הבין משהו, לא הצליח בתורה, לא זכר שום דבר, ובדיוק בתאריך שהיא נקבה, פתאום המח שלו נפתח כפתחו של אולם, כל מה שקרא היה מביין וזוכר, והתחיל ללמוד

בכזאת מרוצה, עד שעקף את כל התלמידים בשעור שלו, ונעשה כאחד מהעילויים והשקדנים הגדולים. הוא לא הבין מהו השינוי שהתחולל בו, ועכשיו התברר למפרע, שכל השינוי הגדול שקרה לו, היה בזכות התפילה של אשתו, שהיתה אז רוקה המתפללת על הזיווג שלה, התפילה ההיא – בנתה את בעלה לעתיד.

ללמדך כמה חשוב להתפלל תמיד לפני בורא עולם, וכל שכן בעת רצון שכזאת, זמן שכל העולמות שרויים בשמחה.

וספר לי הרב דניאל עמוס שליט"א, שעז היה חשקו להוציא ספר 'גילי כסף' – חידושים על מגילת אסתר, אולם כידוע הדפוס עולה הרבה ממון, ולא היה לו כל ממון לשם ההדפסה. ערב אחד הלך והתבודד בצומת להבים, וביקש מהקב"ה שימציא לו תורם שיקח עליו את הוצאת הספרים. תוך כדי שהוא מתבודד, מתקשר אליו אחד החברים, ואומר לו: ברצוני לשבח אותך וליתן לך תודה על הספר הקודם שהוצאת, ממש מתוק מדבש... ענה לו הרב עמוס: חן חן לך, ב"ה, הוצאנו ממנו כבר אלפיים עותקים, ועוד היד נטויה, אבל עכשיו אני טרוד בהוצאת ספר על מגילת אסתר, ומימון אין לי. שאל אותו החבר: באיזה סכום מדובר? אמר לו הרב שזקוק לעשרים וששה אלף שקלים, מיד אמר החבר: אין בעיה! אני לוקח את כל הסכום עלי, וכבר למחרת נתן לו המחאה אחת המכסה את כל עלויות ההדפסה, וכך הוציא את כל הספר לאור עולם.

והכל נובע מאמונה פשוטה בכורא עולם, שהמאמין בו ומתפלל אליו מכל לבו, מובטח שהקב"ה ישמע את תפילתו, ובפרט בימי הפורים שנאמר בהם 'כל הפושט יד - נותנים לו', וכתב ב'סדר היום' שאפילו לגויים הפושטים את ידם ביום זה לשאול - אין להשיבם אחור, וממילא לא משנה כמה האדם רחוק במהלך השנה, ולא משנה מה הרמה הרוחנית שלו, ומה כח המצוות שלו, כי היום הוא גדול מאוד, ואפילו אין מקיים תורה ומצוות, אם יבקש להתקרב להקב"ה, הקב"ה ישמע את תפילתו.

'עם הספר - ישוב מחשבתו'

ואיתא בספרים הקדושים שביום הזה כל כך חביבה תפילת יחיד לפני הקב"ה, כמו שכתוב במגילה: "ובבואה לפני המלך אמר עם הספר ישוב מחשבתו הרעה", היינו שאפילו שהיא לבד באה לפני המלך - זה מלכו של עולם, הרי היא פועלת שישוכו כל הגזרות הרעות, אז בודאי שכל אחד שיתפלל בפורים, התפילה שלו יכולה לפעול נוראות ונפלאות.

והטור (סימן תרצג) מביא בהלכות מגילה בשם רבנו עמרם גאון: "מנהג בשתי ישיבות ליפול על פניהם, כיון שהוא יום נס ונגאלו בו צריכין אנו לבקש רחמים שיגאלנו באחרונה כבראשונה". אמנם להלכה לא נוהגים לעשות נפילת אפיים ביום פורים, אבל למדנו מכך שהיום הזה הוא עת רצון גדול מאוד ומסוגל לקבלת התפילה. וכמו שהזכרנו בפרשת ראה, שכן הדגיש הגאון בעל 'שבט הלוי' זצ"ל, שמרן ה'שלחן ערוך' כתב 'נוהגים לקום

באשמורת לומר סליחות ותחנונים מראש חודש אלול ואילך עד יום הכיפורים. וכתב על כך הרמ"א: ומנהג בני אשכנז אינו כן. והיה הגר"ש מבאר, שאין כונת הדברים אלא לענין אמירת הסליחות - שלא נהגו בני אשכנז לאומרן מתחילת חודש אלול, אבל בענין ההשכמה לא פליגי, ואף הרמ"א מודה שאף מי שאינו אומר סליחות - ישכים קום לעבודת הבורא לעורר רחמים באופן אחר, כמו ללמוד תורה וכדומה. אז גם אנחנו לענין פורים, אומנם אנו לא נוהגים כמו הגאונים לומר תחנונים, אבל לנצל את הזמן הזה לתפילה, בלא תחנונים ונפילת אפים, ראוי וראוי.

כל יהודי בבחינת 'צדיק גוזר'

ואיתא בספרים הקדושים, שביום פורים יש כח לכל יהודי לגזור אומר, וכל מה שהוא מוציא פיו מסוגל להתקיים, ואפילו יהודי פשוט שבפשוטים. ודייקו זאת מהמבואר במגילה: "וְתֵאמֶר לוֹ יְיָ אֱשׁוּב וְכָל אֲהָבָיו יַעֲשׂוּ עִץ גְּבִיחַ וְחֲמֹשִׁים אָמָה וּבַבֶּקֶר אָמַר לְמַלְךְ וַיִּתְּלוּ אֶת מַרְדֳּכָי עָלָיו", ולכאורה קשה כיצד נקטה זרש בלשונה 'אמור למלך', היה ראוי לומר 'בקש מהמלך', וכי על המלך אפשר לצוות? אלא המלך - הוא מלכו של עולם, ובא הרמז שבפורים אפשר לומר כביכול למלך מה לעשות, אתה גוזר והקב"ה מקיים.

נאמר אודות המן "וישם את כסאו מעל כל השרים אשר אתו", רומם אותו מעל כולם, וכמוכן עתה שקורה 'ונהפוך הוא' - אזי כל השליטה הזו שהיתה נתונה בידי המן, ניתנת לכל יהודי. וכן הלשון הנאמר על מרדכי "ברוך מרדכי היהודי" מורה שמצד עצם היותו יהודי, הוא כבר ברוך ומסוגל. וכבר אמרו חסידי קמאי, שאפילו קל שבקלים ביום הפורים, הוא בבחינת 'צדיק גוזר והקב"ה מקיים', אלא רק צריך לנצל זאת.

עוד כתוב בספרי חסידות, שבפורים יש כח להתפלל גם על הדברים שהם 'מעבר', ומה פירוש מעבר? בדרך כלל כשאדם מתפלל על דברים גשמיים, ולא על רוחניות - בוחנים אותו, ויתכן שלא יענו לבקשתו, לעומת זאת אם מתפלל על יראת שמים - לא בוחנים אותו, כי חייבים לתת לו. [ובזה בארו מאמרם 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים', דהיינו שהכל בידי שמים לעכב, חוץ מיראת שמים שאין בכוחם לעכב] אבל בפורים יש כח מיוחד, שהקב"ה ישמע גם את בקשתנו על דברים שהם תוספת. וזה רמוז במה שאמר אחשוורוש לאסתר: 'מה בקשתך עוד ותעש'. שבפורים הקב"ה שומע גם את התפילות על הדברים שהם בבחינת 'עוד'.

ולכן נאמרה ההלכה (מגילה ד, א): "חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, שנאמר 'אלהי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי'. בפורים אין דומיה, אין הפסקה, כמה שיבקש אדם - כך יכול להשיג.

הצלה בזכות תפילה

ובאמת מצינו במדרש שכל ההצלה באותו דור היתה בזכות תפילה, דאיתא (אסת"ר פ"ז): "בְּאוֹתָהּ שָׁעָה (שְׁנַגְזָרָה גִּזְרַת הַמֶּן לְהַשְׁמִיד לְהַרְג וּלְאַבֵּד אֶת כָּל הַיְּהוּדִים) אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְשֹׁטֵן, הָבָא לִי מַגְלָה וְאֶכְתֹּב עָלֶיהָ כְּלִיָּה, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה הִלְךְ הַשֹּׁטֵן וְהֵבִיא לוֹ מַגְלָה וְכָתַב עָלֶיהָ, מִיָּד יִצְתָה הַתּוֹרָה בְּבִגְדֵי אֱלֻמְנוּת וְנִתְּנָה קוּלָּה בְּכִי לְפָנָי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְגַם מְלָאכֵי הַשָּׁרַת צָעְקוּ לְקוֹל בְּכִיָּתָהּ, וְאָמְרוּ לְפָנָיו: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, אִם יִשְׂרָאֵל בְּטָלִים מִן הָעוֹלָם אָנוּ לְמָה אָנוּ צָרִיכִין בְּעוֹלָם וְכוּ' פִּיּוֹן שֶׁשְׁמָעוּ חֲמָה וּלְכַנָּה כֶּף אֶסְפוּ נִגְהָם".

”באותה שעה רץ אליהו זכור לטוב בבקהלה אצל אבות העולם, ואצל משה בן עמרם, ואמר להם: עד מתי אבות העולם רדומים בשנה, ואי אתם משגיחים על הצרה שבניכם שרויין בה, אמרו לו: מפני מה? אמר להם: מפני שנהנו ישראל מסעודתו של אחשוורוש, ובעבור זאת נגזרה עליהם גזרה לכלותם מן העולם ולאבד את זכרם, אמרו לו אברהם יצחק ויעקב: אם הם עברו על דת הקדוש ברוך הוא ונחתמה גזרתם, מה אנו יכולים לעשות?”

”חזר אליהו ואמר לו למשה: אי רועה נאמן, כמה פעמים עמדת על הפרץ לישראל ובטלת גזרתם לבלתי השחית, מה תענה על הצרה הזאת. אמר לו משה: כלום יש אדם כשר באותו הדור? אמר לו: יש, ושמו מרדכי. אמר לו: לך והודיעו כדי שיעמד הוא משם בתפלה ואני מכאן ונבקש רחמים עליהם לפני הקדוש ברוך הוא. אמר לו: רועה נאמן, כבר נכתבה אגרת כליה על ישראל, אמר לו משה: אם בטיט היא חתומה, תפלתנו נשמעת, ואם בדם נחתמה מה שיהיה הוא, אמר לו: בטיט היא חתומה, אמר לו משה רבנו: לך והודיע למרדכי, מיד הלך והודיע למרדכי, הלא הוא דכתיב 'ומרדכי ידע את כל אשר נעשה ויקרע מרדכי את בגדיו'”.

צא וראה מה גדול כח התפילה...

ה' יזכנו לנצל כדכעי את השפע הרוחני העצום שמענק לנו ביום זה, ובפרט נזכה לקיים את שמחת פורים בקדושה ובטהרה, שלא להפך משתה ושמחה לזלילה והוללות, ויקים בנו מקרא שכתוב (קהלת ט, ז): "לך אכל בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך כי כבר רצה האלהים את מעשיך", אמן ואמן!